

Un enemic del Poble

NOM. 5 : AGOST DE 1917
(IV DE LA ERA DEL CRIM)

FULLA DE SUBVERSIÓ ESPIRITUAL

REDACTOR EN CAP:
J. SALVAT PAPASEIT

Una vibració,

un instant, un acord d'idees i de mots, de sons, a banda i banda del no-res:

— Bé si un filòsof comença parlant així: «Vaig a parlar d'hipòtesis, de somnis, de jocs de la intel·ligència». Els que viuen dins l'acció, poden riure de quatre filòsops, reunits en la biblioteca per a parlar de coses profundes. Si és que aquests creuen que fan quelcom d'important.

— Que no signa que mentres un està filòsofant, pensant com ha de viure, un altre, ja sense pensar, ja visqui realment. Mes no val a riure sols obeïnt a un moviment fisiològic.

— Però, el filosofar, no és viure, també?

— Si és pres com a joc o divertiment — que és com s'ha de pendre; perquè no hem de fer excepcions de res, i per a tothom que hagi reflexionat sobre el viure, sols es pot aspirar a *entretenir-se* amb la vida.

Un crit

en la solitud, repetit per mil ecos, fora de l'espai, en nit absoluta:

— L'home que fa una cosa concreta, ben determinada, capaç d'ésser compresa per tothom, o per gran part de individus, o al menys per uns pocs; aquell que treballa amb idees emmatllades dels llibres; el que, atent a les corrents del pensament, abarca un conjunt de fets, preveu d'altres i fins col·labora a la seva marxa o desenrotllament, o el detura o el desvia; el que investiga fets concrets, treballa sobre realitats, o bé adquireix reputació, nom, un lloc determinat, o bé adquireix riquesa mercadejant, o fent un treball útil, o exercint una professió qual·sevulla. Aquests que dic, si fan quelcom, és com si no fessin res; fan un fer i desfer, del que no pervé cap progrés. — Es fer quelcom, veritablement, l'obeir a un instint; l'obeir a quelcom, que ve com de les tenebres, del desconegut. — Jo no puc parlar sinó de mi mateix. Jo no puc preveure el què diré demà; dins d'una hora. Res de la meua acció dins d'un quart d'hora. — Aparent incoherència: abans de tancar la porta de la sala, hem d'estar segurs de que tots els que hi han dins són dignes de col·laborar en una revista de *to europeu*, amb aquell sagell inconfundible del que pot anomenar-se verament home de lletres. — Ara la vida ha fet prevaldre el seus drets davant la sociologia. — Fem almoïna a aquest músic que toca tan bellament. S'en és anat, fa temps, per a no tornar mai més. Fem-li doncs, un monument.

Un riure intel·ligent

Encar que maligne, puix no n'hi ha d'altre. — Ara aquell ha sigut sorprès per la mort, quan anava a fer quelcom d'important. Tinguem compte de que no ens passi cosa semblant. — Un m'ha dit pintor; altre moralista; altre mestre. Jo vaig a escombrar la sala.

J. TORRES-GARCÍA

Romain Rolland

Cal tenir el cervell equilibrat i el cor serè i després de tòpics cridaners, per a parlar d'un home que ha posat, per damunt de tota cosa, l'amor a les nacions, a les nacions que's maten per no haver-se adonat de que cometrien, barallant-se, el crim més grós dels segles: Ell és un home honrat: Ha jutjat com calia l'assassina barreja de pobles contra pobles. I ha dit:

«Ma foi est inébranlable: Je suis convaincu, aujourd'hui comme il y a un an, que la guerre actuelle est un suicide européen, un crime contre la civilisation, et que les peuples qui y participent le condamneront, plus tard, encore plus énergiquement que je ne fais.»

Ell és qui ha fustejat els socialistes, aquells que no han complert amb les masses humils, aquells que no han tingut prou valor de morir per llurs idees, i vergonyesament moren per les dels altres. Ell és qui ha predicat, com mestre «Xenius», una unitat moral dels homes sans d'Europa.

Nosaltres que lloem tots aquells que's neguen a matar un germà, sigui d'on sigui; nosaltres que maleïm a tots aquells qui maten obeïnt al caprici d'estúpids generals, li rendim un tribut d'admiració.

Així com demanem el pa de cada dia, així hem de demanar la fe de cada dia: Perquè a la fi, val més sofrir un desengany que no viure enganyats.

L'educació política del poble

Deixant ara de banda si el concepte *poble* té prou realitat o ha sigut ja superat per concepcions més veritables, diré *poble* en el sentit més tradicional i corrent.

Dolorosos esdeveniments que encara sagnen, m'han fet meditar darrerament sobre un punt que sovint m'ha preocupat: el de l'educació política del nostre poble. Certament no es pot dir que li manquin organitzacions, societats, centres més o menys culturals, on se li donen cursos i cursets de tota cosa imaginable: des de la botànica i el billar fins a la numismàtica. El que se li escasseja són els cursos, cursets i conferències sobre política; sobre veritable política vull dir, la qual res té que veure, naturalment, amb la propaganda electoral ni altres coses per l'estil. Es per això que els casinets polítics són els llocs més allunyats de tota vera educació política.

Sembla existir un acord unànim entre els menadors de les masses, sobre aquet punt: al poble no li convé conèixer els veritables motius per què obra; cal només cridar-li els mots, suggerir-li les accions que'l portin a obrar el més cegament possible: si el poble que deu obrar conegués el mecanisme de la política que'l mou, la seva acció es paralizaria.

Recordo ara, que el meu avi es complavia en recontar les gestes d'un agitador qui, en temps de la *Gloriosa*, menava al poble en certa capital catalana. Una vegada, cridava als pobres, pagesos revoltats: — Què us estimeu més, pa blanc o pa negre? — Pa blanc, pa blanc! — responia el poble, esgargamellant-se. — Això és la república; pa negre és la monarquia. Què us estimeu més — continuava el *leader* — lluç o arengada? — Lluç, lluç! — clamaven els pobres pagesos, amb uns ulls com a taronges. — Lluç, és la república — conclouia irremissiblement aquell *salvador* del poble qui després, durant l'efimera República espanyola, com arribés a ocupar cert càrrec municipal, negava el salut a les coneixences que no creia prou *distingides*.

Aquesta manera de *salvar* al poble és molt antiga. Shakespeare, millorant Plutarc, n'ha deixat immortals exemples en aquelles multituds ingènues i malicioses del *Coriolà* i en els ignorants i envejosos tribuns qui les manegen: i sobretot en la figura d'aquell John Cade de l'*Enric VI*, part segona, el qual, per a quan mani, fa al poble promeses dignes d'aquelles que feia al nostre poble cert conegut agitador, i que restaran com un model de política gruixuda. Qui llegeixi aquelles escenes sobiranes de veritat satírica, es farà càrrec de que enlloc del món es trobaria en els menadors del poble un tradicionalisme de procediments tan fidel com en els nostres. Basti dir, que fa uns anys, en ocasió d'imprimir-se en traducció catalana la trilogia d'*Enric VI*, fou refusada la seva adaptació escènica per cert primer actor, pretextant que la representació podria provocar en certa part del públic un conflicte per *alusions*.

Doncs bé, prenent exemple de belles organitzacions estrangeres, caldria acabar aquesta sinistra

misticació qui entreté i utilitza per a fins sovint deshonestos la candidesa impulsiva del poble nostre. Caldria emprendre la educació política del nostre poble, no ja en nom d'un partit, d'una organització, d'una religió, sinó simplement de la senzilla honestetat. Caldria lentament, pacientment, lluny de procediments simplistes i per tant mentiders, fer comprendre al poble, al menys a la seva part més il·lustrable, la complicació de les màquines polítiques modernes per a aconseguir que, amb el temps, l'infeliç qui prengué un *bro-wning*, prest a donar la seva sang, fos capaç de conèixer per quins interessos realment es sacrificava, o per quines conveniències de grup, d'individus, de política forastera, etc. Caldria que tot lluitant per la revolució que el delma, sapigués com l'endemà del triomf no li portarà immediatament la prosperitat, la llibertat, el benestar que li han promès, sinó com sempre en tota organització humana, per molt perfecta que sigui, nous devers, nous dolors, nous sacrificis de sa llibertat, privacions noves *. Caldria, doncs, fer-li veure amb l'exemple de les millors nacions, com és lentament dolorosa i aliena a tot capgirament brusque, la més petita conquesta de la humana justícia.

Caldria, per altra banda, que el poble enlluernadís per les grans paraules, compregués el contacte immediat amb les múltiples realitats que deu exercir la política; la orientació envers la pràctica pacient que en tot moment deu adoptar. I en conseqüència, a malfiar-se dels grans mots pronunciats pels xerraires, qui, malmetent els eternals conceptes de pensadors i moralistes, en treguin com a conseqüència que calgui servir aquest partit o l'altre; votar aquest o l'altre home. Així s'habituarà el poble a exigir dels seus directors, prescindint de paraules buides o usades en mal sentit, condicions d'organitzadors, coneixements tècnics, forta competència en procediments legals, administratius. I lluny de les inútils i nocives impaciències, compendria el poble, així, la paciència dels procediments segurs que les modernes legislacions permeten i són els únics qui poden millorar de faísó durable les condicions de les humanes societats.

Un ample sentit total de la màquina política ensenyaria al poble, per altra banda, les conseqüències suïcides de tot exclusivisme en favor d'una classe o agrupació—donades les múltiples necessitats de tota organització humana—i l'educaria en el sentit de la col·laboració geràrquica o de la lluita conscient dirigida per l'intel·ligència i no pels baixos instints.

No és impossible en tots aquests sentits una educació del poble. La poixança de qualque nació avui en lluita rau sobretot en la intensa educació política del seu poble. I les altres nacions, tot combatent-la, s'apresten a imitar-la en aquest i en altres importants aspectes.

Mentres el poble nostre no adquireixi aquesta consciència política que li donaria amb el temps la clarividència necessària per a conèixer els homes que se li posen davant—organitzat o desorganitzat, educat o no per aquesta deplorable cultura dita popular, resum de tota ignorància i mala

fe, amb la força de les vagues o sense aquesta força, amb sous crescuts o disminuïts, amb més o menys hores de treball—seguirà essent l'eterna víctima, l'etern enganyat, l'etern descoratjat, l'etern desesperat. Seguirà essent aquell poble nostre sinistrament candi, qui feu del nostre anarquisme el més desaforat del món; el de la inútil i cruentament pueril setmana tràgica, el de....

Cal, contra els aprofitats agitadors qui cerquen en el poble no un col·laborador conscient, sinó un instrument orb; contra els ideòlegs de manual modern, contra els agents corruptors de conveniències polítiques estrangeres, la veritable, la seriosa, la absolutament desinteressada educació política del nostre poble.

J. FARRAN I MAYORAL

Noies

Dibuix de P. Prat

L. GREINER

EL MALALT

(Der Kranke)

*Aquestes llums no vull tènir a la vora,
que coloreixen mon jardí florit;
caldrà que morin tots els llums de fora
dins el recó del meu desig dormit.*

*¡O, com t'odio, estrella retardada,
parpellejant al mig del finestrall!
ni de Mig-jorn el buf de marinada
anima el fruit al teu deure més alt.*

*Sols un desig com un dolç bes sentia
que'm fa somriure dolça i feblement:
dormir en llit de flonja draperia
un son profunde i no tenir-ne esment.*

M. FERRER (trad.)

Mots-propis

XXIV — Masses amos i lleis desenfrenen els pobles i els destrueixen. Per tant que masses amos vol dir molts i diversos despotismes; per tant que masses lleis, vol dir que hi ha una força sempre al servei de noves tiranies.

XXV — La gent troba delictes en què s'expliqui als nens *com* han sigut portats a aquesta vida: I als nens, un cop minyons, la prostitució els sega i l'afros onanisme els envileix. Jo us dic que en aquest món mai no serà establerta una moral en tant mani la gent.

XXVI — La monogamia fora la més seriosa de les institucions i àdhuc la més moral, si no es casés la dona per a no ésser manada, i l'home no és casés per a poder manar. Així el matrimoni és una convenció de mutua esclavitut.

XXVII — Fóra curiós de veure *com* estima una dona que ja ha comprès l'amor. I fóra trist alhora. Com és torturaria per a no tenir-se llàstima!

XXVIII — Seria extraordinari que poguéssim resoldre qui mana, Déu o els homes. Jo penso que si Déu envia el llamp per càstic de nostres gosadies, Déu ha sigut vençut per Benjamí Franklin.

XXIX — Que ningú mai no dongui per resolt el problema candent de l'instrucció primària. Això és podria fer quan els mateixos nens escollissin un mètode de autoeducació, ço que no és pas possible, enc que fos un sistema que podria portar-nos a una societat nova verament. Mentrestant, el millor és no deixar els nens abandonats a ells sols, però sense menar-los.

XXX — Sé el què pensava ahir—que no és com avui penso—i no m'arrepenteixo; i se ço què penso avui, i no m'arrepenteixo; més no puc saber què pensaré demà. No dec, doncs, afiliar-me a cap programa fet o a cap partit. Demés, mai no és conscient pensar pel cap dels altres.

XXXI. — Ço que manca en els pobles que a la fi són forçats a la revolució—per no haver sabut renovar-se sense ella—, no és valor de mirar fit a fit la mort, sinó valor moral. Són males condicions per a que un règim nou no segueixi el camí del que s'és ensorrat per ses misèries.

J. SALVAT PAPASEIT

Contingut del nombre 4 de UN ENEMIC DEL POBLE
Despertarem d'entre els morts?, per La Redacció. — L'esperit de les revolucions, per Emili Eroles. — Som atent!, per J. Torres García. — L'hora dels bojos, per Jaume Brossa. — Reflexions de l'hora, per Josep M. de Sucre. — Caricatura de l'Africa, per Bagaria. — Autocaricatura, per J. Torres García.

A. ARTÍS, impressor: Carrer de Girona, 116: Barcelona

* Un exemple ben pròxim en el temps i en l'espai, ens els dona la desil·lusió dels revolucionaris portuguesos al veure continuar, l'endemà de la República, les presons, els càstigs, les deportacions aplicats i ordenats inevitablement contra el poble pels homes que el poble havia pujat a la governació del país.